

Västmanlands läns museum
Kulturmiljö Rapport B
2014:B7

Kalla 3

Restaurering av fönster - etapp 3

Antikvarisk medverkan

Kalla 3
Västerås stad
Västmanlands län

Fredrik Ehlton

Kalla 3

Restaurering av fönster – etapp 3

Antikvarisk medverkan

Kalla 3
Västerås stad
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM140052

Fredrik Ehltón

VÄSTMANLANDS LÄNS MUSEUM
Kulturmiljö rapport B
2014:B7

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Karlsgatan 2, 722 14 Västerås
Tel 021-39 32 22
E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2014

Omslagsfoto: Restaurerade fönster i bottenplan. Foto: Fredrik Ehlton, bildnr Vlm_kmvFE-4677

Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Ia Manbo och Fredrik Ehlton, Västmanlands läns museum.

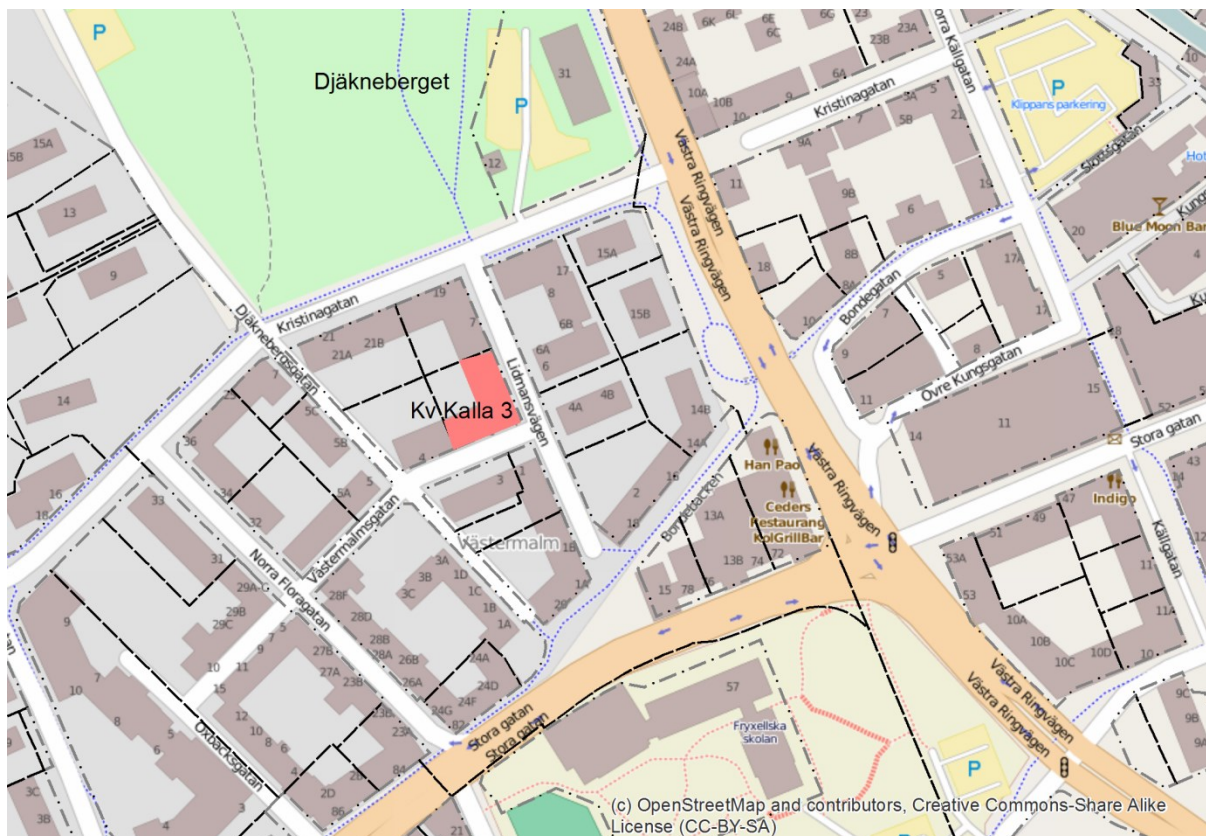
Kartdata ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01172. Bakgrundskartor © OpenStreetMap contributors

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-87828-02-7

Inledning

Fastigheten Kalla 3 ligger i kvarteret Helvetet, mellan Djäkneberget och Oxbacken i centrala Västerås. Bostadsrättsföreningen Kalla 3 har ansökt om byggnadsvårdsbidrag för att restaurera byggnadens samtliga fönster. Åtgärden delades upp i etapper varav föreliggande rapport berör etapp 3. Etapp 1 utfördes under åren 2010-2012 och etapp 2 mellan 2012-2014, etapperna har även överlappat varandra i viss mån.¹ Länsstyrelsen i Västmanlands län beviljade bidrag på 32 200 kr för aktuell åtgärd i beslut daterat 2014-04-23, dnr 434-169-14.

Kostnaderna för restaureringen fördelades så att bostadsrättsföreningen (med bidrag från Länsstyrelsen) bekostade ytterbågar och karmar. Innerbågar och karmar ansvarade varje lägenhetsinnehavare för. Bostadsrättsföreningen utsåg Västmanlands läns museum till antikvarisk medverkande för ärendet. Arbetet genomfördes under perioden juni 2014 - augusti 2014 med medverkan av byggnadsantikvarie Fredrik Ehltun som även sammanställt denna rapport.

Aktuell byggnad är markerad med rött. Fastighetsgränser hämtade ur digitala fastighetskartan från 2004, skala 1: 6 000.

Historik

Under tidigt 1900-tal var bostadsbristen stor i Västerås. Industriernas stora framgångar krävde arbetskraft och inflyttningen till staden var stor. Flera bostadsbolag som byggde mindre bostäder på 1-2 rum och kök bildades. Det visade sig att det även var brist på större lägenheter för tjänstemannafamiljer samt affärslokaler. För att råda bot på detta bildades det

¹ Rapport finns från Västmanlands läns museum, Rapportnummer 2013:B5

halvkommunala bolaget Byggnads AB Mimer 1920. Kalla 3 är den första fastighet som uppfördes av bolaget. För ritningarna stod arkitekt Erik Hahr och byggnaden har ett tydligt jugendformspråk. Fastigheten är numera ombildat till bostadsrätter och ägs inte längre av Mimer.

Den aktuella byggnaden stod färdig 1921 i tegel i fyra våningar. Fasaden är putsad med rusticerad bottenvåning, lisener och hörnkedjor. Färgskalan är dov med slätputsade partier i beige medan de övriga är markerade med en brun kulör. Taket är brutet och täckt med enkupigt lertegel. Mot gatan finns omväxlande takkupor och takfönster, mot gården finns takkupor. Byggnaden präglas av en omsorg om detaljernas utformning, fasaden är relativt enkel med rusticeringen, takformen och portarna som dekorativa element. Fönstren ligger i liv med fasaden och är viktig del byggnadens uttryck. Fönstren är symmetriskt placerade i horisontella band på fasaden. De är av tvåluftstyp och fönsterbågarna är kopplade. I varje båge finns två spröjs och tre rutor med munbläst glas.²

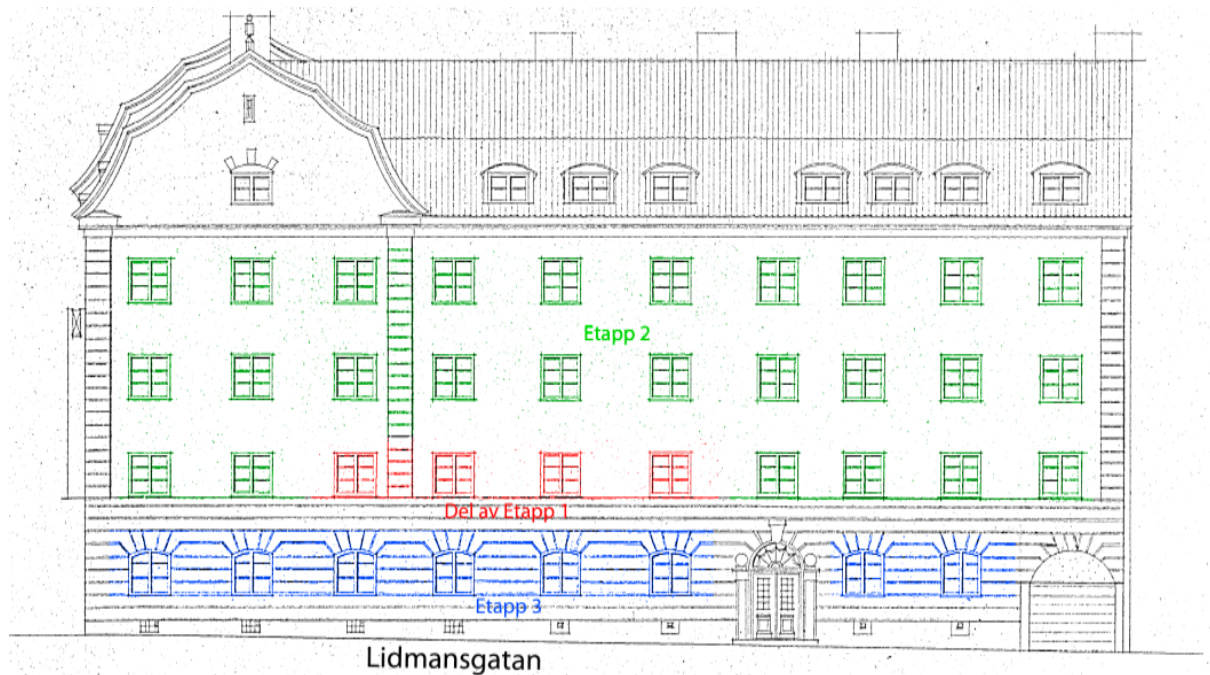
Bild 1: Byggnaden sträcker sig över hörnet i korsningen Källgatan och Västermalmsgatan. Byggnaden efter att fönstren blivit restaurerade.

---

² Rapport 2013:B5

Byggnadsvårdsåtgärder

Byggnadens fönster var i dåligt skick med bortfallet kitt och flagnande färg. Fastighetsägaren ville låta restaurera fönstren, sammanlagt 83 stycken, under flera etapper. I den första etappen restaurerades 40 stycken fönster. Under etapp 2 restaurerades 26 stycken fönster som vetter ut mot Lidmansgatan. Under etapp 3 restaurerades 17 fönster, 14 i bottenplan och 3 takfönster (se bild).

Ritning över fasaden ut mot Lidmansgatan. Etapp 1 är markerat med rött och etapp 2 med grönt.

Ritning över fasaden mot Västermalmsgatan.

Skadorna på fönstren dokumenterades under etapp 1 och var liknande för samtliga fönster.³ Bortflagnande färg och smärre rötskador var vanliga. Det är okänt när den senaste restaureringen genomfördes. I samband med dokumentationen under etapp 1 kunde fönstrens ursprungskulör bestämmas, vilken sedan användes när fönstren målades. Kulören var 50 % zinkvitt och 50 % bränd umbra.

Under etapp 3 anlätades en annan entreprenör än i etapp 1 och 2. Då det fanns risk för inbrott vid fönstrens avlägsnande skedde arbetet på plats. Fönstren sattes tillbaka varje kväll. All färg skrapades bort och bågarna kittades om där det var nödvändigt med traditionellt linoljekitt. Fönsterbågarna och karmarna målades sedan med traditionell linoljefärg.

Bild 2 Fönster innan restaurering

Bild 3: ...och efter restaurering

Bild 4: Restaurerat fönster, detalj

Bild 5: Takkupor ut mot Västermalmsgatan, målade.

³ Se Rapport 2013:B5, Västmanlands läns museum

Bild 6: Fasaden ut mot Västermalmsgatan efter restaurering.

Resultat

Fönsterrestaureringen skedde enligt länsstyrelsens beslut och godkändes ur ett antikvariskt perspektiv.

Källor

Manbo, Ia. Kalla 3 – Restaurering av fönster etapp 1. Rapport 2013:B5. Västmanlands läns museums arkiv.

Bildlista

Bild 1	Vlm_kmvFE-4673
Bild 2	Vlm_kmvFE-4510
Bild 3	Vlm_kmvFE-4669
Bild 4	Vlm_kmvFE-4665
Bild 5	Vlm_kmvFE-4671
Bild 6	Vlm_kmvFE-4672

Administrativa uppgifter

<i>Västmanlands läns museums dnr:</i>	VLM140052
<i>VO Kulturmiljö; projektnr:</i>	3-14-108
<i>Länsstyrelsen dnr:</i>	434-169-14
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Kalla 3
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Socken:</i>	Västerås stad
<i>Kommun:</i>	Västerås
<i>Ägare-beställare:</i>	Brf Kalla 3 c/o Jozsef Monus Västermalmsgatan 2A 722 11 VÄSTERÅS
<i>Entreprenör:</i>	Målerispectrum Stefan Allvin Metallverksgatan 21 721 30 Västerås
<i>Antikvarisk medverkan:</i>	Västmanlands läns museum Antikvarisk expert Fredrik ehlton Karlgatan 2 722 14 VÄSTERÅS Tele: 021-39 32 22

– en del av Landstinget Västmanland

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-87828-02-7